

מדליית זהב לברבורת

מסתבר כי שמו של ראשיהממשלה לשעבר, אהוב השכונות, קיבל עתה משמעות זו. אני מתאר לעצמי שבשנים אלה שישו היסטוריונים ופילולוגים וישברו להם את הראש מה משמעותה של קריאה זו. מה זה "בגין"? פרופסור פלוני יטען שיש לזה מקום אשורי עתיק, שעבר אל השפה העברית באמצעות הארמית, ואילו דוקטור אלמוני יוכיח בלהט כי "בגין" משמעו "בגלל, מחמת", והקריאה היא קיצור של "בגין ה'", כך שיש לראות בה מעין הודייה לשם יתבדך.

מלמד אחר יטען שמקור המילה באנגלית, שפה שהיתה מקובלת או בעולם, ומשמעותה הקריאה היא: "להתחיל! להתחיל!" סטודנט אחר קטן יתערב בוויכוח בדחילו ויאמר שאולי היה קיים איפעם אדם בשם בגין — אך איש לא ישים לב לתיאוריה מגוחכת זו.

אולטימטום ביער בן שמון

שמעתי ברדיו ראיון עם חברי הכנסת הטרי רן כהן, ולא ידעתי אם להתרגז או לצחוק. כהן ירק בפני כל חברי ילשעבר בשל"י והודיע שהוא "בן" להם. את עצמו הציג כענוהו כאיש עקרונות רגול, הלוחם מילחמת-מיוזנו למען העשוקים והמרוכאים.

לשמע מילים אלה עלתה לנגד עיני תמונה מסוימת מאוד. לא הייתי מעז לתאר את המעמד כאן, מחשש פן יחשדו כי המצאתי אותו, אלמלא היו לו כה הרבה עירידיהושימיעה.

של"י נולדה ערב הבחירות של 1977, כהתאחדות של כמה פלגים. בשיבת-הייסוד הוסכם מי יהיו ארבעת מועמדיה הראשונים: לובה אליאב, מאיר פעיל, אורי אבנרי וסעדיה מרציאנו, לפי סדר זה. הוטל על אדם אחר — יעקב ארנון, שהכל כיבדו וסמכו עליו — להחליט לברו על דירוג כל שאר החברים ברשימה.

כעבור כמה ימים הביא ארנון את החלטתו. החבר הערבי, ואליד צארק, הוצב במקום ה-5, רות דיין במקום ה-6, רן כהן במקום ה-7 ואמנון ויכונני במקום ה-8.

כשבת שלאחר מכן ערכו חברי של"י פיקניק המוני ביער בן-שמון. כאמצע אירוע עליו זה ניגש אלינו רן כהן ותבע שנקיים מייד ישיבת-חירום של הפורום המוביל, באירצון מסויים נענינו. התרחקנו מן החוגגים וערכנו ישיבה-בעמידה בין העצים. השתתפו בה אליאב, פעיל, ארנון, פלד, אני, ועוד שניים-שלושה חברים.

רן כהן פנה אלינו ותבע לשנות את מקומו ברשימה. הוא הביא לכך נימוק מיוחד במינו. תחילה חשבונו שהוא מתלוצץ, אך כאשר נוכחנו לדעת שהוא מדבר ברצינות גמורה, גברה המבוכה בלב כולנו. לא ידענו כיצד להגיב.

וזה היה סיפורו: זה עתה הוא התחתן בשנית (ראינו את אשתו, צעירה בלונדית מתקיבוץ). כאשר סיפר לה שורג במקום ה-7 ברשימה, היא הגישה לו אולטימטום: אם לא יוקדם למקום ה-6, היא תתגרש ממנו. הוא פשוט לא יוכל לחזור הביתה, אם לא יזווג קדימה.

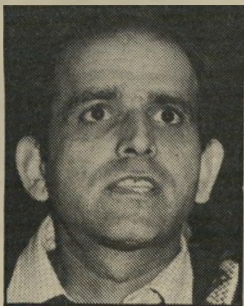
החל ויכוח גרול. בגלל אופי הנימוק, אייפאשר היה לרבר בצורה חופשית, בלי מבוכה. בסופו של דבר נחלצנו מן המצב המביך על-ידי כניעה לדרישתו. רות דיין הסכימה לעבור למקום ה-7, ורן כהן הוצב במקום ה-6. כשהודיע על כך לויכונני, הודיע שהוא פרש מתנועה שבה מתנהלים העניינים ברמה זו. ההמשך ידוע: זכתה בשני מנדטים. לפי שיטת הרוטציה, מסר לי לובה את מקומו, ואני מסרתי אותו הלאה לצארק. פעיל יותר על מקומו למרציאנו, וזה ברח עימו מייד. כהן לא נכנס.

לקראת הבחירות של 1981 הזו כהן שמיים וארץ כדי לזכות במקום הראשון. כשלא הצליח בכך, מנע את הרכבת הרשימה עד השניה האחרונה. תוצאה מכך הוצב במקום ה-3, והרשימה לא עברה את אחוז החסימה.

אחרי אינטרמצו קטן כמפקד התותחנים שהפגינו את ביירות, חזר רן הביתה ופילג את של"י. אף אחד מכל הנוכחים באותו מעמד מביש ביער בן-שמון לא הלך אתו. את הקליפה הריקה מכר לשולמית אלוני תמורת מקום בכנסת. ואכן, השבוע ראיתי אותו, יחד עם אשתו הבלונדית והבן הקטן במיוזנו הכנסת, מאושר עד מעל לגג. סוף-סוף הגיע.

מוכן שאין זה הסוף. באתו שידור ברדיו כבר הספיק לזלול בשני שותפיו הנוכחיים. על אלוני אמר שהיא התרכזה רק בענייני זכויות-האזרח. בעוד שהוא, איש הקיבוץ שלא היה יום אחד בחייו עובד שכיר, יילחם למען המוני השכירים מזיזיהרעב, וישנה את ר"ץ מעיקרה. אחריכך השמיץ את המנגיעים עם אש"ף שאליהם הוא מתייחס כ"בז" — אף שמס' 2 ברשימה, מדרכי בראון, חזר לא מכבר ממסע ארוך של הופעות משותפות עם אנשי אש"ף בארצות-הברית.

המשך יבוא. התערבויות עדיין מתקבלות.

כהן

במילחמת-העצמאות. אשכול לא רצה להיכנע. הוא רחה את ההכרעה מיום ליום.

במיקרה עמדתו או במגע יומי עם אלון, בגלל עניין אחר, וחזיתי בדראמה מקרוב. ביום הרביעי בשבוע באתי למישרדו של אלון, ומצאתי אותו במצב-רוח מרומם: הוא היה בטוח שקיבל סוף-סוף את המינוי. כעבור 24 שנות דירבתי איתו שוב, והוא היה אדם שבור. הסתבר כי בינתיים הוחלט למסור את התפקיד לדיין. באותו ערב הוקמה ממשלת-אחרות-לאומית: דיין היה לשר הביטחון, מנחם בגין ויוסף ספיר הליברלי צורפו לממשלה כשרים בלריתיק.

גולדה מאיר מוכירת מפא"י, התנגדה לכך עד הרגע האחרון, גם כאשר נזרכו לפני משרדה ברחוב הירקון 110 הפגנות של נשים ("הנשים העליונות של וינדזור", כפי שכינו אותן אז). גולדה אמרה שאין לה צורך בשותפים לניצחון.

אין ספק שגולדה צדקה. אילו החליטה ממשלת-אשכול על פתיחת המילחמה מכלי להקים את ממשלת-האחדות, לא היה משתנה דבר בששת-הימים. בראש צה"ל עמד המטכ"ל הטוב ביותר שהיה לו מעולם. המילחמה היתה מתנהלת בדיוק כפי שהתנהלה, ובסערת הניצחון לא היה איש וזכר את משה דיין ו/או מנחם בגין, שהיו נשאים עסקנים אופוזיציוניים, בשולי המאורעות.

האם היה משתנה משהו למחרת המילחמה? אלמלא קמה ממשלת-האחדות, האם היתה ממשלת-אשכול מסוגלת לנצל את ההודמנות ההיסטורית החר-רפעימת להמיר את פירות-הניצחון בשלום?

אשכול עצמו היה חרוק מלעלות על דרך השלום. על כך אני יכול להעיד בעצמי, כי הצעתי לו ביום החמישי של המילחמה לפנות לאלתר במחווה רממאתית אל העם הפלסטיני: מינה פלסטיני תמורת שלום. כעבור כמה ימים דיברתי עימו על זה בארבע עיניים. הוא לא הלם על כך.

יגאל אלון, שרה-עבודה, התגלה או כלאומן קיצוני, ואיש בממשלה לא עלה עליו מבחינה זו — גם לא מנחם בגין. הוא ניסה להיות יותר ניצי מאשר משה דיין, שנוא-נפשו, והתחרות זו עיוותה את כל מחשבותיו.

ובכל זאת — הנוכחות של בגין בממשלת-האחדות חיזקה באופן מכריע את המגמות הסינכרטיסטיות, סיפקה ללאומנים הסוציאליסטיים חזיון רעיוני ומנעה כל מחשבה אחרת. בשבועות ובחודשים המכריעים אחרי המילחמה, כאשר התבשרה והתקשתה התודעה הלאומית, וכאשר עלתה המדינה על פסי הסיפוח, מילא בגין תפקיד חשוב מאוד.

פסים אלה הובילו עד הלום. ממשלת-האחדות העניקה לגיטימציה לימין הקיצוני. שנראה לפתע מרכז מתון. האיש בגין זכה באהדה רבה. חבריו החדשים כממשלה הוקסמו על-ידי נימוסיו, הגינותו הקולגיאליה וחזונו הרציונליה. לולא ממשלת-האחדות של 1967, לא היה בא המפקד — ובוודאי לא ב-1977. מכל הבחינות, הקמתה של ממשלת-האחדות-הלאומית ב-1967 היתה אסון לאומי.

כיום, כאשר רן המערך שוב בהקמת ממשלת-אחדות-לאומית, כדאי לו להרהר במאורעות מאי 1967. כדי שלא יהיה בשנת 2000 צורך לכתוב מאמרים שיתחילו במילה "אלמלא..."

בגין! בגין!

כאשר נפוקו העיצומים של עובדי המיטען בנמלה-העופה כנגדוריון, פרצו הנוסעים השמחים בקריאות "בגין! בגין!" — כך סיפרה כותרת בעיתון.

מוכן שאיש מהם לא העלה על דעתו כי מנחם בגין, האסיר-מרצון מרחוב צמח בירושלים, קשור בצורה כלשהי בעיצומים ובהפסקתם. היתה זאת סתם קריאה של התלהבות לשמע הידיעה הטובה, אחרי עינויים ממושכים.

לפני שני דורות היו נוסעים אלה קוראים "הירד" ולפני דור "כיפאק היי" — קריאה שמקורה המדויק לוטה ערפל. (אולי זוכר מישהו איך חדרה קריאה זו לפלמ"ח ולצה"ל?)

אין ספק שישראל היתה יכולה לזכות בנקל במדליית-זהב (וגם כסף וארד) באולימפיאדה, אילו היה שם ענף-ספורט המבוסס על השרי האחד שבו טמון כל כישורוננו הלאומי: הלשון.

לפני האולימפיאדה, בזמנה ואחריה, הופעל השרי הזה במרץ בלתי-נלאה. יתכן שספורטאינו, מאמנינו ועסקנינו אינם מצטיינים כליכך במיקצור עות פרימיטיביים כמו שחייה, סף והרמת-מישקל לות, כדרך הגויים, אך בהפעלת הלשון — אין כמותם: כל אחר שיאן עולמי ואולימפי.

פרידמן

שאל אחד מהם מדוע לא הצלחנו באולימפיאדה כמו זאמביה ואיסלאנד, ובלי מחשבה שניה הוא ימטר עליך מטר של הסברים, שלעומתם מחווירים להטוטי ההתעמלות של הנערות הרומניות וכושריההתמדה

של הגברת השווייצית. מי לא אשם? הממשלה אשמה: אלה מה? העיתונאים אשמים: מובן מאליו! אלוהים אשם! האקלים אשם! הערפיח אשם! הגעועים הביתה אשמים! כולם אשמים, חוץ מן הספורטאים, המאמנים, העסקנים, שהיתה להם החוצפה התהומית לנסוע על חשבוננו ללוסיאנג'לס ולבנות את רגליהמרדניה.

ואילו אני הייתי רוצה במדליה עלובה אחת של ארד. א ח ת! ואל יבואו אלי כל יפיהנפש, ויטענו כי קביעה זו היא סטייה שוביניסטית איומה. וגם לא היטפים נגר עלילתנות (או "אליטיוס", בלשון אקדמית טהורה).

כן, בפירושו: אני רוצה במדליה של ארד. ולמרות שאיני מעריץ הכי גדול של התיקווה, אני רוצה שינגנו את התיקווה באולימפיאדה, ששיאן ישראלי יעמוד על המיתקן המשולש ויצדיע לדגל הכחול-הלבן העולה בתורן.

ומדוע? לא רק מפני שאני נעלב, כישראלי, כאשר כל ההר הספורטאי של יבולת אינו מסוגל להוליד אפילו עכברון עלוב אחד. זה מרגיז, בהחלט, אבל לא זה העיקר.

העיקר הוא — וכבר אמרתי זאת במדור זה — שמצב הספורט אינו אלא סימפטום של מחלה לאומית כללית: חוסר-ההצטיינות ככל שטח שהוא. אייהכוננות של היחיד להתאמץ כדי להשיג, חוסר התמריץ של האדם להתמודד עם עצמו ולהגיע למשהו שאיננו תפל ועקר ובינוני ואפורי. מבחינה זו אין הברל בין ספורט וספרות, אמנות ופוליטיקה, עיתונות וצבא. דיבור במקום מאמץ, שוויץ ורושם במקום הישג, "סמך" על" במקום אחריות. כן, גם צבא. ודיבריההכל של הפרופסור בתוכנית מוקד, כאילו אנתון עולמיים במרגמות ובתותחים — גם להם אין על מה לסמוך. האם יש באמת הברל בין לוסיאנג'לס וסולטאן-יעקבי בין לימור פרידמן ורפאל איתן?

אבל לדבר אנתון יודעים. ועור איתן חיים ומוות ביד הלשון. אותו מאמץ וזריזותו של תוכנית מוקד. שרדע להסכיר את הכל ולהאשים את הכל ולדבר על הכל — הוא השיאן הישראלי האמיתי.

הברגל האולימפיאדה ענף של ברברת — והתיקווה תנוגן והרגל הכחול-לבן יעלה!

אלמלא באוגוסט 1984

השאלות המעניינות ביותר בהיסטוריה הן השאלות המתחילות במילים "אילו" ו"אלמלא".

למשל: מה היה קורא אל מ ל א קמה בסוף מאי 1967 ממשלת-אחדות-לאומית?

הנה הפרטים העיקריים, למען הקוראים שהיו או תינוקות, או שלא נולדו עדיין:

באמצע מאי נודע כי נשיא מצרים, גמאל עבד-אל-נאצר, ריכז במפתיע צבא גדול בחצי האי סיני. כעבור שבוע הוא הכריז שהטיל הסגר על אילת, משיקש מאיצי-סיראן (זה לא היה, אגבי, נכון). כאשר החלה ישראל מגייסת את צבא-המילואים, נשמעו בעולם הערבי איומים מקפיאים בהשמדת ישראל. בארץ גברה חרדה נוראה. בדיעבר הוכח כי לחרדה זו לא היה כל בסיס, כי לישראל היתה גם או עליונות צבאית כבירה. כמה אנשים כמטכ"ל אף חיכו בכלי-ידעניים לאמתלה טובה לפתוח במילחמה. אבל הציבור לא ידע זאת, וגם לא הכנסת והממשלה. החרדה היתה מעוקה וכנה.

כמו תמיד במצב כזה, נשמעה הקריאה איש חזק. ראש הממשלה ושר-הביטחון, לוי אשכול, לא היה בעל כריזמה. לציבור היה נדמה שזהו איש חלש, הססן, מגמגם, ובעיקר — אדם שאין לו מושג בענייני-ביטחון.

היה ברור שתפרוץ מילחמה. היא נתפסה כמילחמה על עצם קיומה של ישראל. הממשלה רחחה את ההכרעה, בין השאר כדי לקבל ארקי אמריקאי. ובינתיים גברה ברחוב תנועה ספונטנית למסירת ראשות-הממשלה ו/או מישר-הביטחון בידי מנהיג למודר-המלחמה.

תחילה התעופפו בחלל שמות רבים: דוד בן-גוריון (שהיה באופוזיציה), יגאל דיין, יגאל אלון, שימעון פרס, משה דיין. בהדרגה התמקדה הריישה סביב אדם אחד: דיין. בתוך הממשלה היו לחצים חזקים על אשכול לוותר על תיקי-הביטחון ולמסור אותו בידי אלון, המצביא המצטיין ביותר